

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-64>

УДК 327(73.510)

США ТА КИТАЙ: ПРОТИСТОЯННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ГІГАНТІВ У ХХІ СТОЛІТТІ

USA AND CHINA: CONFRONTATION OF ECONOMIC GIANTS IN THE 21ST CENTURY

Зелінська Ольга Миколаївнакандидат економічних наук, доцент,
Луцький національний технічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9103-6460>**Zelinska Olha**

Lutsk National Technical University

У науковій статті досліджується економічне протистояння між Сполученими Штатами Америки та Китайською Народною Республікою як провідними світовими економіками у ХХІ столітті. Проаналізовано ключові показники економічного розвитку обох країн, структуру двосторонньої торгівлі, частку експорту та імпорту в країнах. Особлива увага приділяється впливу взаємної економічної політики на глобальні ринки, формуванню нових економічних блоків та трансформації світового економічного порядку. У межах дослідження зроблено спробу оцінити перспективи подальшого розвитку відносин між США та Китаєм – від стратегічного суперництва до можливого економічного співіснування. Результати аналізу можуть бути корисними для розуміння сучасних гео економічних процесів та ухвалення управлінських рішень у сфері зовнішньоекономічної політики.

Ключові слова: Китай, США, міжнародні відносини, світове лідерство, геополітика, антиамериканізм, Індостихоокеанський регіон.

When writing this article, it is noted that in the 21st century, the world economy is increasingly shaped by the confrontation and competition between the two largest economies in the world - the United States of America and the People's Republic of China. Both countries play a key role in the global market, investment, technology and international trade, and their economic confrontation has far-reaching consequences for both the regional and global economies. This rivalry encompasses not only trade wars and tariff policies, but also the competition for leadership in the fields of artificial intelligence, green technologies, finance and geopolitical influence. On the one hand, the United States, as a long-term leader of the world economy with a highly developed market system; on the other, China, which demonstrates dynamic growth and is gradually transforming from the "factory of the world" into a technological and investment player of the global level. The purpose of the study is to analyze key aspects of the economic confrontation between the USA and China, identify the main factors of their competition, as well as assess potential scenarios for the development of the situation in the coming decades. The study attempts to assess the prospects for the further development of relations between the USA and China – from strategic rivalry to possible economic coexistence. The results of the analysis can be useful for understanding modern geoeconomic processes and making management decisions in the field of foreign economic policy. The following research methods were used in writing the article: 1) analytical method (to assess China's acquisition of leading positions in the world); 2) statistical method (to study the development indicators of China and the USA); 3) historical method (to study the retrospective and worldview prerequisites of China's current behavior); 4) comparative method (to conduct a comparative analysis of the differences between the political systems of China and the USA); 5) geopolitical analysis (used to establish the content of China's geopolitical ambitions in the Indo-Pacific region). In further scientific research, it is proposed to focus on deepening the analysis of the structure of exports and imports, sanctions policy, trade wars, as well as the study of technological competition in the fields of AI, microchips, telecommunications, "green" technologies, etc.).

Keywords: China, USA, international relations, world leadership, geopolitics, anti-Americanism, Indo-Pacific region.

Постановка проблеми. Актуальність обраної теми дослідження зумовлена швидкими трансформаціями у сучасному світо-

вому порядку, де Китай і США відіграють ключову роль як провідні глобальні гравці. Взаємовідносини між цими двома державами

на початку XXI століття набувають дедалі більшого значення, впливаючи на розвиток міжнародних відносин на різних рівнях – від геостратегічного та військово-політичного до економічного, культурно-цивілізаційного й екологічного.

Суттєвим чинником є також активне просування Китаєм своїх геополітичних амбіцій. Наявність значних ресурсів, технологічний прорив, реалізація ініціативи «Один пояс, один шлях», а також особливості політичної моделі країни сприяють посиленню її глобального впливу, особливо в економічній площині. У цьому контексті особливо важливо проаналізувати, які зміни в системі міжнародних відносин може спричинити зростаюча роль Китаю, та які інструменти держава застосовує для досягнення своїх зовнішньополітичних цілей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика геополітичної взаємодії між Китаєм і США та її вплив на світову політику стала предметом активного вивчення як іноземними, так і українськими дослідниками. Серед закордонних фахівців варто виокремити Джона Міршаймера [4], який досліджував конкурентну боротьбу між великими державами, Сьюзан Шірк [9] – авторку праць щодо внутрішньої та зовнішньої політики Китаю, а також Девіда Шамбау [8], який спеціалізується на аналізі китайсько-американських відносин. В українському академічному середовищі важливими є напрацювання Віктора Константинова [3], який розглядав вплив Китаю на ситуацію в Індо-Тихоокеанському регіоні.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Слід відмітити, що дослідження цих науковців зробили вагомий внесок у розуміння сучасних геополітичних процесів, особливо в контексті зростання китайського впливу та динаміки його відносин зі Сполученими Штатами. Їхня праця дозволяє краще осягнути не лише поточні тенденції, але й історичні, культурні та ідеологічні чинники, які формують характер цієї взаємодії. Проте розробка потенційних сценаріїв розвитку конкуренції між країнами у найближчі десятиліття в контексті сучасних умов не втрачає своєї актуальності та потребує подальшого вивчення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз ключових аспектів економічного протистояння між США та Китаєм, виявлення основних чинників їхньої конкуренції, а також оцінка потенційних сценаріїв розвитку ситуації у найближчі десятиліття.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сполучені Штати Америки та Китайська Народна Республіка сьогодні є найбільшими «торговельними партнерами» світу. Обсяг двосторонньої торгівлі цих двох великих економік, серед яких одна вже тривалий час є економічним лідером, а друга – претендує на нього в перспективі, перевищує обсяг двосторонньої торгівлі будь-яких інших національних економік. Ресурсне забезпечення, масштаби національних економік та, відповідно, місткі споживчі ринки зробили торгівлю між цими країнами взаємовигідною.

Китай, як найбільша країна що розвивається, та США, як найпотужніша високорозвинута економіка, взаємодоповнюють одна одну як з точки зору забезпечення природними і людськими ресурсами, так і доступом до ринків, капіталу та технологій. Водночас вони стрімко наближаються одна до одної за основними макроекономічними показниками участі в глобальній економіці. Як засвідчують дані таблиці 1, наразі США випереджають Китай за розміром ВВП і, відповідно, за часткою у світовому ВВП (так на США припадає чверть світового ВВП). Також Китай відстає за обсягом номінального ВВП від США на 100000 млрд дол. США. Крім того відставання Китаю від США при порівнянні ВВП на душу населення є важливим і показує, що ВВП на душу населення Китаю є у 6,5 разів меншим, ніж у США.

Економічні процеси у США та Китаї суттєво впливають на інші національні економіки, що так чи інакше пов'язані з ними соціально-економічними чи політичними зв'язками. Проте, деякі дослідження підтверджують, що США все ж мають ключову роль у світі та справляють мультиплікативний ефект на економіки, що з ними торгують. Хоча Китай також впевнено посилює свої позиції на світовій економічній арені, і його вплив, наприклад, на Україну та інші національні економіки наразі є значно нижчим, ніж вплив США, що підтверджується методами статистичної оцінки [1].

Як зазначає Фесенко М. В., взаємини США та Китаю в контексті боротьби за лідерство впливають на інших суб'єктів світ-системи і їх по праву називають країнами «великої двійки», «G-2». На думку автора, «надалі конкуренція за лідерство в рамках «G-2» зумовить кардинальні геополітичні, геоекономічні та геостратегічні трансформації світ-системи, а власне боротьба за вплив між Китаєм і США вже ставить перед делікатним вибором країни Азії, які опинилися «між двох вогнів», будучи

Таблиця 1

Показники економічного розвитку та експорту США та Китаю за 2024 рік

Показники	США	Китай
ВВП (номінальний, дол. США)	28 780 млрд	18 743.80 млрд
Частка у світовому ВВП	26,3 %	16,9 %
Експорт товарів (номінальний, млрд дол.)	3 191,6 млрд	3 580 млрд
Експорт як % до ВВП	19-20 %	10,9 %
ВВП на душу населення (дол. США)	85 810	13 121,7

Джерело: узагальнено автором на основі [2; 5]

водночас у тісних торговельних зв'язках з обома країнами, і в ще більш тісній взаємодії зі США – у військово-політичному плані» [7].

Між США та Китаєм встановилися тісні торговельно-економічні зв'язки. Загальні показники двосторонньої торгівлі між США та Китаєм наведені у таблиці 2.

Таким чином, незважаючи на геополітичну напруженість, обсяг торгівлі лишається стабільно високим. За оцінками, загальний обсяг торгівлі товарами та послугами між США і Китаєм у 2024 році досяг 658,9 мільярда доларів, що на 2,6 % (або 17 млрд дол.) більше порівняно з 2023 роком. Обсяг торгівлі товарами (сукупність експорту та імпорту) склав 582,0 млрд доларів. Експорт товарів США до Китаю становив 143,2 млрд доларів, що є зниженням на 3,0 % (4,4 млрд дол.) порівняно з попереднім роком. Імпорт товарів із Китаю зріс на 2,7 % (11,5 млрд дол.) і склав 438,7 млрд доларів. Як результат, торговельний дефіцит США у товарній торгівлі з Китаєм сягнув 295,5 млрд доларів, що на 5,7 % більше, ніж у 2023 році.

У сфері торгівлі послугами загальний обсяг у 2024 році становив приблизно 76,9 млрд доларів. Експорт послуг США до Китаю зріс на 15,3 % (7,3 млрд дол.) і досяг 55,0 млрд доларів. Імпорт послуг із Китаю склав 21,9 млрд доларів, що на 13,3 % (2,6 млрд дол.) більше, ніж у попередньому році. Таким чином, профіцит США у торгівлі послугами з Китаєм склав 33,2 млрд доларів, що на 16,7 % більше, ніж у 2023 році.

Отже, на початку XXI століття КНР здалося здобути значні лідируючі позиції на міжнародній арені. Головними факторами такого успіху стали його стрімке економічне зростання, активна зовнішня діяльність та інвестиційні проекти. Економічне зростання Китаю значною мірою було спричинене глобалізацією та інтеграцією в міжнародні економічні відносини, що дозволило йому стати «світовою фабрикою». Також Китай активно розвиває свій технологічний та інноваційний потенціал, що робить його ключовим гравцем у світовій економіці. В політичному аспекті, Китай прагне посилювати свою гегемонію через

Таблиця 2

Показники двосторонньої торгівлі США та Китаю, 2024 рік

Показник	Значення
Загальний обсяг торгівлі товарами (експорт + імпорт)	688.28 млрд дол. США
Експорт США до Китаю (товари)	143,55 млрд дол. США
Імпорт США із Китаю (товари)	438,7 млрд дол. США
Дефіцит торгівлі США з Китаєм (товарний баланс)	295,5 млрд дол. США
Частка експорту США до Китаю в експорті США загалом	7%
Частка імпорту США з Китаю в імпорті США загалом	13,8%
Частка експорту Китаю до США в експорті Китаю загалом	14,7%
Частка імпорту Китаю із США в імпорті Китаю загалом	6,3%

Джерело: узагальнено автором на основі [6]

багатосторонні та регіональні ініціативи, до прикладу такі як «один пояс, один шлях».

З огляду на сучасні геополітичні, економічні та технологічні тенденції, прогнозується еволюція стратегічної конкуренції між двома США та Китаєм, яка буде поєднувати елементи конфронтації та обмеженого співробітництва. Окремо варто врахувати потенційним точкам напруженості, таким як Тайванська проблема, технологічне суперництво та конкуренція у сфері впливу в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. А тому в найближче десятиліття відносини між США і Китаєм, ймовірно, будуть визначатися логікою стратегічної конкуренції, врівноваженої прагненням уникнути прямої конфронтації. Формується нова архітектура міжнародних відносин, у якій ключову роль відіграватимуть не лише традиційні інституції, а й нові формати геоекономічної та технологічної взаємодії. Від здатності обох сторін зберігати баланс між конкуренцією і співпрацею залежатиме безпека та стабільність глобальної системи у XXI столітті.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, США та Китай

по праву вважаються провідними економічними державами світу. За порівняно короткий період офіційних відносин між ними сформувалися тісні економічні зв'язки, що охоплюють валютно-фінансову, торговельну та інвестиційну сфери. Попри суттєві відмінності в економічних моделях і принципах функціонування національних господарств, до моменту загострення тарифної війни спостерігалось інтенсивне зростання товарообігу та обсягів інвестицій, що, на нашу думку, позитивно впливало на економічний розвиток обох країн. Водночас варто відзначити, що економічний вплив США на Китай, особливо в інвестиційній сфері, був відчутнішим: він сприяв вирішенню соціально-економічних проблем, прискоренню технологічного прогресу та зростанню промислового виробництва в Китаї.

В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на поглибленні аналізу структури експорту та імпорту, санкційної політики, торговельних війн, а також дослідження технологічної конкуренції в галузях ШІ, мікрочипів, телекомунікацій, «зелених» технологій тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Брензович К. С., Майборода Ю. О., Січка В. М. Конкурентна взаємозалежність США та КНР в контексті геоекономічних трансформацій. *Причорноморські економічні студії*. 2022 Випуск 76. С. 18–24.
2. Китай: ВВП, долари США за поточний період. URL: https://www.theglobaleconomy.com/China/GDP_current_USD/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 16.09.2025).
3. Константинов В. Геополітичні аспекти впливу Китаю в Індо-Тихоокеанському регіоні. *Міжнародні відносини і політика*. 2022 Т. 29, № 3. С. 45–58.
4. Міршаймер, Джон Дж. *Трагедія політики великих держав*. Нью-Йорк: W. W. Norton & Company, 2001.
5. США: Експорт, відсоток ВВП. URL: https://www.theglobaleconomy.com/USA/exports/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 16.09.2025).
6. Торгівля між Китаєм і США зросла на 4,9% у юанях у 2024 році, досягнувши «взаємної вигоди та взаємовигідного співробітництва» для імпорту та експорту: GAC. URL: https://www.globaltimes.cn/page/202501/1326778.shtml?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 16.09.2025).
7. Фесенко М. В. Боротьба США та Китаю за глобальне лідерство у XXI ст. *Міжнародні відносини. Серія: Політичні науки*. 2015. № 6. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2554/2263 (дата звернення: 16.09.2025).
8. Шамбау Д. *Китай іде у світ: часткова супердержава*. Нью-Йорк : Oxford University Press, 2013.
9. Шірк С. Л. *Китай: крихка супердержава. Як внутрішня політика Китаю може зруйнувати його мирне піднесення*. Нью-Йорк : Oxford University Press, 2007.

REFERENCES:

1. Brenzovych K.S., Maiboroda Yu.O., Sichka V.M. (2022) Konkurentna vzaiemozalezhnist SShA ta KNR v konteksti heoeconomicznykh transformatsii. [Competitive interdependence of the USA and the PRC in the context of geoeconomic transformations]. *Prychornomorski ekonomichni studii*. Vypusk 76. P. 18–24.
2. Kytai: VVP, dolary SShA za potochnyi period [China: GDP, US dollars for the current period]. Available at: https://www.theglobaleconomy.com/China/GDP_current_USD/?utm_source=chatgpt.com (accessed September 16, 2025).

3. Konstantynov V. (2022). Neopolitychni aspekty vplyvu Kytai v Indo-Tykhookeanskomu rehion. [Geopolitical aspects of China's influence in the Indo-Pacific region]. *Mizhnarodni vidnosyny i polityka*. T. 29, № 3. P. 45–58.
4. Mirshaimer, Dzhon Dzh. (2001). Trahediia polityky velykykh derzhav. [The tragedy of great power politics]. New York: W. W. Norton & Company.
5. SShA: Eksport, vidsotok VVP [USA: Exports, percentage of GDP]. Available at: https://www.theglobaleconomy.com/USA/exports/?utm_source=chatgpt.com (accessed September 16, 2025).
6. Torhivlia mizh Kytaiem i SShA zroslo na 4,9% u yuniakh u 2024 rotsi, dosiahnuvshy «vzaiemnoi vyhody ta vzaiemovydnoho spivrobitnytstva» dlia importu ta eksportu: GAC [China-US trade grew 4.9% in yuan terms in 2024, achieving "mutual benefit and win-win cooperation" for imports and exports: GAC] Available at: https://www.globaltimes.cn/page/202501/1326778.shtml?utm_source=chatgpt.com (accessed September 16, 2025).
7. Fesenko M. V. (2015). Borotba SShA ta Kytai za hlobalne liderstvo u XXI st. [The struggle between the USA and China for global leadership in the 21st century]. *Mizhnarodni vidnosyny. Seriya: Politychni nauky*. № 6. Available at: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2554/2263 (accessed September 16, 2025).
8. Shambau, D. (2013). Kytai ide u svit: chastkova superderzhava. [China is going global: a partial superpower]. New York: Oxford University Press.
9. Shirk, S. L. Kytai: krykhka superderzhava (2007). Yak vnutrishnia polityka Kytaiu mozhe zruinuvaty yoho myrne pidnesennia [China: A Fragile Superpower. How China's Domestic Politics Could Destroy Its Peaceful Rise]. New York: Oxford University Press.